

อนาคตภาพของคุณลักษณะครูดนตรีในทศวรรษหน้า (พ.ศ.2561-2571) THE SCENARIO OF THE CHARACTERISTICS OF MUSIC TEACHERS DURING THE NEXT DECADE (A.D.2018-2028)

ผู้วิจัย

อาทิตย์ โพธิ์ศรีทอง¹Arethit Posrithong¹

arethit@g.swu.ac.th

Received: January 14, 2018

Revised: March 3, 2018

Accepted: March 11 2018

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคุณลักษณะครูดนตรีและแนวทางการพัฒนาครูดนตรีตามคุณลักษณะครูดนตรีในทศวรรษหน้า (พ.ศ.2561-2571) โดยแบ่งการดำเนินการวิจัยออกเป็น 2 ระยะ คือ ระยะที่ 1 การศึกษาอนาคตภาพของคุณลักษณะครูดนตรีในทศวรรษหน้า (พ.ศ.2561-2571) ด้วยเทคนิควิธี EFR (Ethnographic Futures Research) จากผู้เชี่ยวชาญทางด้านดนตรี ได้มาโดยวิธีการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) จำนวน 20 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์ โดยมีค่าความสอดคล้อง (IOC) 1.00 ทุกประเด็น ระยะที่ 2 การศึกษาแนวทางการพัฒนาครูดนตรีตามคุณลักษณะครูดนตรีในทศวรรษหน้า (พ.ศ.2561-2571) โดยการนำผลการศึกษาอนาคตภาพของคุณลักษณะครูดนตรีในทศวรรษหน้า (พ.ศ.2561-2571) มาทำการวิเคราะห์เพื่อกำหนดประเด็นการสนทนากลุ่ม (focus group) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 10 คน จากนั้นวิเคราะห์และสรุปผลเป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยผลการวิจัย พบว่า

1. อนาคตภาพของคุณลักษณะครูดนตรีในทศวรรษหน้า (พ.ศ.2561-2571) พบว่า ครูดนตรีจะต้องปรับตัวให้เข้ากับสังคมได้อย่างเหมาะสม มีพฤติกรรมตามกรอบจรรยาบรรณทางวิชาชีพ เป็นกัลยาณมิตรทั้งต่อผู้เรียนและสังคม เป็นแบบอย่างที่ดีให้กับผู้เรียนทั้งกาย วาจาและใจ ส่วนทักษะสำคัญที่ครูดนตรีจะต้องมี คือ ทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ทักษะการเรียนรู้และการสร้างสรรค์นวัตกรรม และทักษะการใช้และการสื่อสารภาษาต่างประเทศ

2. แนวทางการพัฒนาครูดนตรีตามคุณลักษณะครูดนตรีในทศวรรษหน้า (พ.ศ.2561-2571) พบว่า

2.1 สถาบันการผลิตครู ต้องพัฒนาหลักสูตรดนตรีที่เน้นสมรรถนะ ส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และปลูกฝังค่านิยมความเป็นครูให้กับผู้เรียนตั้งแต่เริ่มต้น

2.2 กระทรวงศึกษาธิการ ควรจัดตั้งหน่วยงานกลาง เพื่อสนับสนุนครูดนตรีให้ได้รับการพัฒนาตามความสนใจ จัดให้มีกิจกรรมทางดนตรีอย่างต่อเนื่อง และแสวงหาความร่วมมือกับหน่วยงานภาคเอกชนเพื่อพัฒนาหลักสูตรและวิธีการสอนร่วมกัน

2.3 สถานศึกษา ต้องอำนวยความสะดวกและสนับสนุนครูดนตรีให้มีโอกาสแสดงความรู้ความสามารถ ส่งเสริมให้เข้ารับการฝึกอบรมและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง สนับสนุนงบประมาณการทำกิจกรรมและจัดสรรค่าตอบแทนการทำงานอย่างเหมาะสม

คำสำคัญ: อนาคตภาพ ครูดนตรี คุณลักษณะครูดนตรี

¹อาจารย์ประจำภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ABSTRACT

This research aimed to study the role of key characteristics of music teachers and their career path development in the next decade. The research methodology involves two stages. The first stage investigated the scenario of the characteristics of music teachers in the next decade by the Ethnographic Futures Research (EFR) technique. 20 music experts were selected by purposive sampling. The research instrument was in-depth interviews. The research instrument was tested for validity using the index of item-objective congruence (IOC) with the result of 1.0 for every item. The second stage was to investigate the career path development in the next decade through group discussion (focus group) with 10 participants. Analyses were conducted through Content Analysis. The findings revealed that:

1) The future scenario of the music teachers' characteristics in the next decade showed that the music teachers have to adapt to the changing society and conduct according to the professional code of ethics. They need to be righteous to learners and communities as well as a role model to the learners in terms of physical, mental, and verbal. The important skills of the future music teachers are information technology, learning and innovation, and foreign language and communication.

2) The career path development of music teachers in the next decade are:

2.1) The teacher-training institutes must develop a curriculum that focuses on competencies of music student teachers and support the building of 21st Century skills. Furthermore, the institutes need to cultivate the core professional values of teachers in the music student teachers.

2.2) The Ministry of Education needs to establish the central agencies to support music teachers' professional development according to their interest. Cooperation with the private sectors is crucial in order to develop the curriculum and teaching methods.

2.3) Schools and universities need to facilitate and support the music teachers with greater opportunities to express their abilities, continuous trainings and development, and provide a budget for activities and proper remuneration.

Keywords: The Future Scenario, Music Teachers, Characteristics of Music Teachers.

บทนำ

ผลจากความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมถึงการนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับทักษะการเรียนรู้ที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ส่งผลทำให้กระบวนการศึกษาเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม โดยปัจจุบันการจัดการศึกษาทุกระดับเน้นให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาทักษะทางการคิดขั้นสูง รวมทั้งการพัฒนาทักษะการสื่อสาร การใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้ การมีทักษะทางสังคม ซึ่งหมายถึงทักษะในการ

ทำงานร่วมกับผู้อื่น การรู้จักปรับตัว เข้าใจมารยาททางสังคม และการเรียนรู้ภายใต้วัฒนธรรมที่แตกต่าง สิ่งเหล่านี้ล้วนส่งผลทำให้แนวโน้มของการจัดการเรียนรู้ในห้องเรียนเปลี่ยนแปลงไป จำเป็นต้องบูรณาการศาสตร์ต่างๆ เข้ากับชีวิตจริง ทำให้การเรียนรู้มีความหมายต่อผู้เรียน ซึ่งผู้เรียนจะเห็นคุณค่าและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้

สอดคล้องกับแนวคิดของสุทัศน์ สังคะพันธ์ (2557) ที่ได้กล่าวไว้ว่า ปัจจุบันนี้เป็นยุคที่โลกมีความ

เจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว อันสืบเนื่องมาจากการใช้เทคโนโลยีที่สามารถเชื่อมโยงข้อมูลต่าง ๆ ของทุกภูมิภาคและของโลกเข้าด้วยกัน กระแสการปรับเปลี่ยนทางสังคมที่เกิดขึ้นในศตวรรษที่ 21 ส่งผลต่อวิถีการดำเนินชีวิตของผู้คนในสังคมอย่างทั่วถึง ดังนั้น การเสริมสร้างความรู้ (Content knowledge) ทักษะเฉพาะทาง (Specific skills) ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน (Expertise) และสมรรถนะการรู้เท่าทัน (Literacy) จึงเป็นตัวแปรสำคัญที่จะต้องเกิดขึ้นกับตัวผู้เรียนในยุคสังคมแห่งการเปลี่ยนแปลง จากที่กล่าวมาสะท้อนให้เห็นถึงแนวโน้มของสภาพปัญหาที่กำลังจะเกิดขึ้น ทั้งนี้ เพราะกระแสของความเปลี่ยนแปลงได้ส่งผลกระทบต่อภาคส่วนของสังคมเป็นวงกว้าง ซึ่งก็รวมไปถึงการจัดการศึกษาทางด้านดนตรีของประเทศไทยด้วย

วิชาดนตรี เป็นวิชาที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาความเป็นมนุษย์ให้มีความสมบูรณ์ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคมและสติปัญญา โดยมีส่วนช่วยส่งเสริมเติมเต็มและขัดเกลาจิตใจของผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนมีความอ่อนโยน เกิดสุนทรียศาสตร์ มีความซาบซึ้งและเห็นคุณค่าของงานศิลปะแขนงต่างๆ รวมถึงเป็นสื่อกลางเชื่อมความสัมพันธ์อันดีงามที่ก่อให้เกิดความรัก ความสามัคคีและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของผู้คนในสังคม ดังนั้น ดนตรี จึงเปรียบเสมือนเครื่องมือทางสังคมที่สามารถสื่อสารและเชื่อมโยงอารมณ์ความรู้สึก ความคิด และจินตนาการของผู้คน จากทุกเชื้อชาติ ทุกเผ่าพันธุ์เข้าด้วยกันได้อย่างแยบยล (ณรุทธิ์ สุทธิจิตต์. 2555) ซึ่งกระบวนการดังกล่าวนี้ จะถูกถ่ายทอดและปลูกฝังไปยังผู้เรียน ผ่านกระบวนการจัดการเรียนรู้ในห้องเรียน โดยมีครูผู้สอนเป็นผู้ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ที่ส่งเสริมความรู้ทางด้านดนตรีและทักษะปฏิบัติ โดยมีหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 เป็นตัวกำหนดทิศทางการจัดการศึกษาทางด้านดนตรีที่สำคัญ

การจัดการเรียนรู้ทางด้านดนตรีในอดีตที่ผ่านมา ส่วนมากเน้นให้ผู้เรียนเกิดทักษะปฏิบัติทางดนตรีมากกว่าการเรียนเนื้อหาสาระทางดนตรี ทั้งนี้ เป็นเพราะ

วิทยาการทางด้านดนตรีและองค์ความรู้ทางดนตรีในอดีตยังจำกัดเฉพาะกลุ่มบุคคลบางส่วนเท่านั้น จึงทำให้ครูดนตรีในอดีตขาดความรู้ในเรื่องทฤษฎีดนตรี ส่งผลทำให้การสอนมุ่งเน้นไปที่ทักษะปฏิบัติทางดนตรีเป็นสำคัญ โดยจะใช้วิธีการจัดการเรียนการสอนผ่านการบอกเล่าด้วยปากหรือที่เรียกว่าการสอนแบบ “มุขปาฐะ” มากกว่าการเขียนหรือการจดบันทึกเป็นโน้ตดนตรี ส่วนด้านแหล่งการเรียนรู้ทางดนตรี ส่วนมากจะอยู่ที่ตัวครูผู้สอนเป็นสำคัญ ซึ่งการสอนดนตรีในอดีต สามารถแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ คือ การสอนทางตรง หมายถึง การต่อเพลงให้กับผู้เรียนโดยตรงจากครูผู้สอนผู้เรียนหรือการสอนเป็นรายบุคคลตามความถนัดของเครื่องดนตรี เป็นต้น และการสอนทางอ้อม หมายถึง การสอนในสถานการณ์จริง เวลาไปบรรเลงตามสถานการณ์นั้น ๆ ผู้เรียนจะได้เรียนรู้วิชาดนตรี ผ่านการสังเกตตัวครูผู้สอนในขณะที่ทำการแสดงหรือร่วมทำการแสดงไปพร้อม ๆ กับครูผู้สอน ต่อมาเมื่อประเทศไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาเป็นระบอบประชาธิปไตย เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 คณะราษฎรซึ่งเป็นกลุ่มบุคคลที่รวมตัวกันเปลี่ยนแปลงการปกครอง ได้วางเป้าหมายสำคัญหรืออุดมการณ์ทางการศึกษาไว้ในข้อที่ 6 คือจะต้องให้การศึกษาอย่างเต็มที่แก่ราษฎร ดังนั้น จึงทำให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการการศึกษาและจัดตั้งสภาการศึกษา ในปี พ.ศ. 2475 พร้อมการประกาศใช้แผนการศึกษาชาติขึ้นอย่างเป็นทางการ ส่งผลทำให้ระบบการพัฒนาและผลิตครูของไทยมีเป้าหมายที่ชัดเจนและตรงตามความต้องการของสังคมมากยิ่งขึ้น อีกทั้งในส่วนของหลักสูตรการศึกษาก็ได้มีการปรับปรุงและพัฒนาในสาขาวิชาเอกต่างๆ อย่างหลากหลาย ซึ่งก็รวมไปถึงระบบการผลิตครูดนตรีศึกษาที่ได้รับการพัฒนาและส่งเสริมให้ครูดนตรีมีความรู้ทั้งทางด้านทฤษฎีและทักษะการปฏิบัติ อันนำไปสู่การจัดการเรียนรู้ทางด้านดนตรีศึกษาในห้องเรียนที่ดีและมีคุณภาพมากยิ่งขึ้นตามไปด้วย

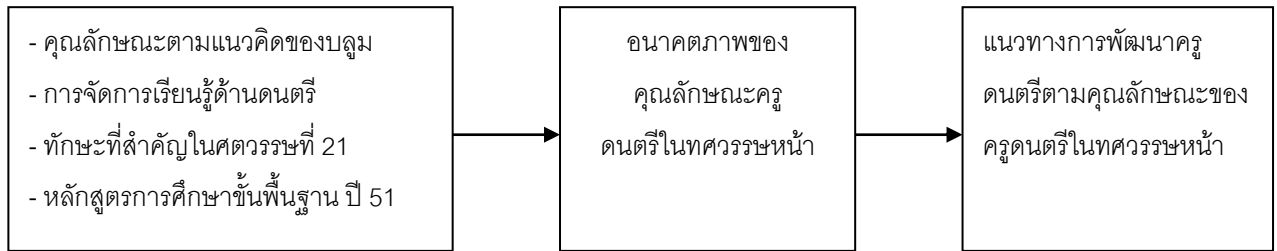
จากอดีตจนถึงปัจจุบันรูปแบบการสอนดนตรีศึกษาในห้องเรียน ทั้งในส่วนของการเล่นเนื้อหาสาระและการสอนทักษะปฏิบัติทางด้านดนตรี ได้มีการเปลี่ยนแปลงไปตามบริบทของหลักสูตรการศึกษาของชาติโดยปัจจุบันวิชาดนตรีศึกษาถูกกำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2551 โดยคุณดนตรีทั่วประเทศจะมีแนวทางการสอนและรูปแบบการจัดกิจกรรมที่คล้าย ๆ กัน ทั้งนี้ เป็นเพราะเป้าประสงค์ของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2551 ที่ต้องการลดความเหลื่อมล้ำทางการจัดการเรียนรู้และคุณภาพของผู้เรียน จึงได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดให้กับครูผู้สอนดนตรีให้เหมือนกันทั่วประเทศโดยขาดการคำนึงถึงสภาวะความต้องการของผู้เรียนและความแตกต่างระหว่างบุคคล อีกทั้งตัวบริบททางด้านสังคม วัฒนธรรมและเศรษฐกิจ จึงส่งผลทำให้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ทางด้านดนตรีของไทย ตกอยู่ในสภาวะถูกแช่แข็ง กล่าวคือคุณดนตรีขาดการสร้างสรรค์ผลงานดนตรีขาดการพัฒนา รูปแบบและแนวทางการสอนดนตรีที่เหมาะสมกับผู้เรียน และประเด็นหลักที่สำคัญก็คือผู้เรียนขาดแรงบันดาลใจในการเรียนรู้วิชาดนตรี อันเป็นเหตุให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกในเชิงลบกับวิชาดนตรี

ดังนั้น เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมและการพัฒนาคุณดนตรีในอนาคต ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาอนาคตภาพของคุณลักษณะคุณดนตรีในทศวรรษหน้า (พ.ศ.2561-2571) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอนาคตภาพของคุณลักษณะคุณดนตรีในทศวรรษหน้า และศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณดนตรีตามคุณลักษณะของคุณดนตรีในทศวรรษหน้าขึ้นทั้งนี้ ผลการดำเนินการวิจัยจะนำไปสู่การปรับปรุงหลักสูตรการจัดการเรียนรู้ทางด้านดนตรีและพัฒนาการจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียนให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน สังคมไทยและสังคมโลกยุคใหม่ทั้งในปัจจุบันและอนาคตต่อไป

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาอนาคตภาพของคุณลักษณะคุณดนตรีในทศวรรษหน้า (พ.ศ.2561-2571) โดยการศึกษาอนาคตภาพ (Scenarios) และศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณดนตรีตามคุณลักษณะของคุณดนตรีในทศวรรษหน้า ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาและได้นำแนวคิดเกี่ยวกับคุณลักษณะของบลูม (Bloom) มาเป็นตัวแบ่งองค์ประกอบของคุณลักษณะคุณดนตรี โดยจากการศึกษาพบว่าแนวคิดของบลูม (Bloom,1975) ได้แบ่งองค์ประกอบของคุณลักษณะออกเป็น 3 ด้าน คือ 1) ด้านการรู้คิด (Cognitive domain) 2) ด้านเจตคติ (Affective domain) และ 3) ด้านทักษะปฏิบัติ (Psychomotor domain) โดยด้านการรู้คิดจะเป็นคุณลักษณะของบุคคลที่แสดงถึงกระบวนการทางด้านสมองเป็นความสามารถทางด้านสติปัญญาที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้การจำ การเข้าใจ ข้อเท็จจริงต่าง ๆ รวมทั้งการพัฒนาความสามารถและทักษะทางสติปัญญาการใช้ความคิดอย่างมีวิจารณญาณ เพื่อประกอบการตัดสินใจ ส่วนด้านเจตคติเป็นคุณลักษณะของบุคคลที่แสดงออกถึงอารมณ์ ความรู้สึกที่เกิดขึ้นในจิตใจ ซึ่งเป็นการเรียนรู้ทางด้านอารมณ์และความรู้สึก เช่น แรงบันดาลใจ ค่านิยม ความสนใจ เป็นต้น สุดท้ายด้านทักษะการปฏิบัติเป็นคุณลักษณะของบุคคลที่แสดงถึงการใช้ความสามารถที่แสดงออกทางด้านร่างกาย ซึ่งรวมถึงพฤติกรรมที่แสดงออกและสังเกตได้โดยเป็นพฤติกรรมขั้นสุดท้ายที่บุคคลปฏิบัติออกมา โดยมีด้านการรู้คิดและด้านเจตคติเป็นตัวช่วยเร่งให้เกิดพฤติกรรมด้านการปฏิบัติที่ถูกต้องออกมา (วิไลลักษณ์ ลังกา. 2560)

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยอนาคตภาพของคุณลักษณะครูดนตรีในทศวรรษหน้า (พ.ศ.2561-2571) ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัยไว้ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาอนาคตภาพของคุณลักษณะครูดนตรีในทศวรรษหน้า
2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาครูดนตรีตามคุณลักษณะครูดนตรีในทศวรรษหน้า

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา ประเด็นเนื้อหาที่ใช้ในการศึกษาอนาคตภาพของคุณลักษณะครูดนตรีในทศวรรษหน้า (พ.ศ.2561-2571) ครั้งนี้ ได้แก่ คุณลักษณะของครูดนตรี แบ่งออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ 1) คุณลักษณะด้านความรู้ 2) คุณลักษณะด้านทักษะปฏิบัติ และ 3) คุณลักษณะด้านเจตคติ

ขอบเขตด้านวิธีวิทยา งานวิจัยนี้ ใช้วิธีวิทยาการออกแบบการวิจัยเชิงอนาคต โดยช่วงระยะเวลาของการศึกษาอนาคตภาพของคุณลักษณะครูดนตรีในทศวรรษหน้าครั้งนี้ กำหนดให้อยู่ในช่วงปี พ.ศ.2561-2571 ทั้งนี้ เพื่อให้สอดคล้องกับระยะเวลาของการปรับปรุงหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 และเพื่อให้สอดคล้องกับแผนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 ซึ่งมีการปรับเปลี่ยนแนวคิดการพัฒนาประเทศสู่อนาคตในหลายๆ ด้าน

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มผู้เชี่ยวชาญผู้ให้ข้อมูลสำหรับการศึกษาอนาคตภาพของคุณลักษณะครูดนตรีในทศวรรษหน้า (พ.ศ.2561-2571) แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

1. กลุ่มผู้เชี่ยวชาญผู้ให้ข้อมูลประเด็นการศึกษาอนาคตภาพของคุณลักษณะครูดนตรีในทศวรรษหน้าเป็นผู้เชี่ยวชาญที่ปฏิบัติงานหรือเกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ทางด้านดนตรีในโรงเรียน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) รวมจำนวน 20 คน
2. กลุ่มผู้เชี่ยวชาญผู้ให้ข้อมูลประเด็นการศึกษาแนวทางการพัฒนาครูดนตรีตามคุณลักษณะครูดนตรี ในทศวรรษหน้าเป็นผู้เชี่ยวชาญทางด้านกระบวนการผลิตครูในสาขาวิชาดนตรีโดยมีคุณวุฒิทางการศึกษาหรือมีประสบการณ์ที่เกี่ยวกับการพัฒนาวิชาดนตรี รวมทั้งมีประสบการณ์หรือเคยมีส่วนร่วมในการพัฒนาปรับปรุงหลักสูตรวิชาดนตรีและมีประสบการณ์ในการสอนรายวิชาดนตรี ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) รวมจำนวน 10 คน

ตัวแปรที่ศึกษา

1. คุณลักษณะครูดนตรี ในทศวรรษหน้า
2. แนวทางการพัฒนาครูดนตรี ตามคุณลักษณะครูดนตรี ในทศวรรษหน้า

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการนัดหมายผู้เชี่ยวชาญพร้อมอธิบายจุดมุ่งหมายของการวิจัยในครั้งนี้ จากนั้นทำการอธิบายขั้นตอนและความสำคัญของการได้มาซึ่งข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญ โดยการสัมภาษณ์ครั้งนี้ เป็นการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญแบบเปิดโดยไม่มีกรอบคำถามที่ตายตัว ใดๆ ทั้งสิ้น ลักษณะการสัมภาษณ์จะเริ่มต้นจากการสัมภาษณ์ภาพอนาคตทางที่ดี (Optimistic Realistic Scenario) ภาพอนาคตทางที่ไม่ดี (Pessimistic Realistic Scenario) และภาพอนาคตที่มีความเป็นไปได้มากที่สุด (Most-probable scenario) ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญ ได้ให้ข้อคิดเห็นในหลาย ๆ แง่มุม ซึ่งเป็นการมองในแง่บวกก่อน แล้วจึงพิจารณาในแง่ลบและความเป็นไปได้มากที่สุดตามลำดับ โดยผลการสัมภาษณ์จะมุ่งเน้นอนาคตภาพที่น่าจะเป็นไปได้มากที่สุด นอกจากนี้ ในระหว่างการสัมภาษณ์ผู้วิจัยได้ใช้กระบวนการของเทคนิคการสรุปสะสม (Cumulative summarization technique) โดยทำการสรุปผลการสัมภาษณ์เป็นระยะๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่กระชับชัดเจนตรงตามความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลมากที่สุด

เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสัมภาษณ์ โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างและทำการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยอย่างเหมาะสมโดยมีขั้นตอนดังนี้

1. กำหนดจุดมุ่งหมายในการสร้างแบบสัมภาษณ์
2. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะครูดนตรี
3. ดำเนินการเขียนนิยามศัพท์เฉพาะของคุณลักษณะครูดนตรี พร้อมทำการออกแบบประเด็นการสัมภาษณ์อนาคตภาพของคุณลักษณะครูดนตรีในทศวรรษหน้า
4. นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้น ไปทำการตรวจสอบความเที่ยงตรง (Validity) โดยให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ทำการตรวจสอบความเที่ยงตรงของ

ประเด็นการสัมภาษณ์ โดยผลการประเมินพบว่าค่าความสอดคล้อง (Index of item-objective congruence: IOC) มีค่าเท่ากับ 1.00 ทุกประเด็นการสัมภาษณ์

5. นำแบบสัมภาษณ์ที่ผ่านการประเมิน ไปทำการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญที่ปฏิบัติงานหรือเกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ทางด้านดนตรีในโรงเรียน ได้มาโดยวิธีการเลือกตัวอย่างโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) รวมจำนวน 20 คน

6. นำผลการสัมภาษณ์ที่ได้มาทำการวิเคราะห์เพื่อกำหนดประเด็นการสนทนากลุ่ม (focus group) กับผู้เชี่ยวชาญทางด้านกระบวนการผลิตครูในสาขาวิชาดนตรี ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) รวมจำนวน 10 คน

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์จากผู้เชี่ยวชาญมาทำการวิเคราะห์ ด้วยเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อสรุปและเขียนเป็นอนาคตภาพของคุณลักษณะครูดนตรี ในทศวรรษหน้า พร้อมดำเนินการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาครูดนตรี รวมถึงดำเนินการถอดบทสนทนากลุ่ม (focus group) จากผู้เชี่ยวชาญ เพื่อทำการสร้างข้อเสนอแนวทางการพัฒนาครูดนตรีตามคุณลักษณะครูดนตรี ในทศวรรษหน้า

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การศึกษอนาคตภาพของคุณลักษณะครูดนตรีในทศวรรษหน้า (พ.ศ.2561-2571) ครั้งนี้ เป็นการศึกษอนาคตภาพของคุณลักษณะครูดนตรีในทศวรรษหน้าและศึกษาแนวทางการพัฒนาครูดนตรีตามคุณลักษณะของครูดนตรีในทศวรรษหน้า โดยผลที่ได้รับจะก่อให้เกิดประโยชน์ในหน่วยงานต่าง ๆ ดังนี้

1. กระทรวงศึกษาธิการและหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง สามารถนำข้อค้นพบไปใช้เป็นนโยบายในการปรับปรุงหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานกลุ่มวิชา

ดนตรี รวมถึงการนำไปใช้เป็นข้อกำหนดคุณลักษณะของ
ครูดนตรีในอนาคตได้

2. มหาวิทยาลัยที่เกี่ยวข้องกับการผลิตและ
พัฒนาครูดนตรี สามารถนำข้อมูลจากข้อค้นพบไปใช้ในการ
พัฒนานิสิตนักศึกษาสาขาวิชาดนตรี รวมถึงพัฒนา

ครูดนตรีในโรงเรียน ตลอดจนวางแผนเพื่อปรับปรุง
หลักสูตรวิชาดนตรีในอนาคตได้

3. ผู้ปฏิบัติการ เช่น ผู้บริหารโรงเรียน ครู
ประจำการ สามารถนำข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนา
ครูดนตรีมาใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาตนเองได้

สรุปผลการวิจัย

1. อนาคตภาพของคุณลักษณะครูดนตรี ในทศวรรษหน้า ที่มีความเป็นไปได้มากที่สุด (Most-probable scenario)

ภาพประกอบ 2 อนาคตภาพของคุณลักษณะครูดนตรี ในทศวรรษหน้า (พ.ศ.2561-2571)

ผลการศึกษาอนาคตภาพของคุณลักษณะครูดนตรี ในทศวรรษหน้า (พ.ศ.2561-2571) พบว่า ครูดนตรีในอีก 10 ปีข้างหน้า จะต้องสามารถปรับตัวให้เข้ากับบริบทของสังคมไทยและสังคมโลกได้อย่างเหมาะสม โดยจะต้องมีพฤติกรรมตรงตามกรอบจรรยาบรรณทางวิชาชีพที่กำหนด พร้อมเป็นกัลยาณมิตรที่ดีทั้งต่อผู้เรียนและสังคม รวมถึงจะต้องเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับผู้เรียนทั้งกาย วาจาและใจ

ด้านทักษะที่ครูดนตรีจะต้องมี พบว่า ครูดนตรีจะต้องมีทักษะทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ โดยจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีและคอมพิวเตอร์ เพื่อสร้างสรรค์และพัฒนานวัตกรรมอื่นจะนำไปสู่การสร้างนวัตกรรมในอนาคต นอกจากนี้ ครูจะต้องมีทักษะการเรียนรู้สามารถจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning และออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่างหลากหลาย รวมถึงต้องมีทักษะทางด้านภาษาต่างประเทศเพื่อการสื่อสารและการดำรงชีพในชีวิตประจำวัน

2. แนวทางการพัฒนาครูคนตรีตามคุณลักษณะครูคนตรี ในทศวรรษหน้า

ภาพประกอบ 3 แนวทางการพัฒนาครูคนตรีตามคุณลักษณะครูคนตรี

ในทศวรรษหน้า (พ.ศ.2561-2571)

ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาครูคนตรีตามคุณลักษณะครูคนตรี ในทศวรรษหน้า (พ.ศ.2561-2571) พบว่าการดำเนินการพัฒนาครูคนตรีให้มีคุณลักษณะครูคนตรีตามความต้องการ ในทศวรรษหน้านั้น ควรจะต้องมีการดำเนินการพัฒนาครูทั้งระบบ โดยแบ่งการส่งเสริมและพัฒนาออกเป็น 3 ส่วน คือ ต้นทาง กลางทาง และปลายทาง ซึ่งทั้ง 3 ส่วน จะมีหน่วยงานที่สามารถดำเนินการได้โดยทันที ดังนี้

2.1 สถาบันการผลิตครู ถือเป็นหน่วยงานต้นทางของการพัฒนาครูคนตรี ดังนั้น สถาบันการผลิตจะต้องมุ่งสร้างและพัฒนาหลักสูตรคนตรีที่เน้นสมรรถนะของผู้เรียนเป็นสำคัญ กล่าวคือจะต้องมุ่งสร้างครูคนตรีที่มีความรู้และทักษะความสามารถในระดับสูงตรงตามความต้องการของสังคม นอกจากนี้ หลักสูตรครูคนตรีจะต้องมุ่งส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และสามารถปลูกฝังค่านิยมความเป็นครูที่ดีให้กับผู้เรียนตั้งแต่เริ่มต้น

2.2 กระทรวงศึกษาธิการ ถือเป็นหน่วยงานสนับสนุนครูคนตรีระดับกลางทาง โดยกระทรวงศึกษาธิการ ควรมีการจัดตั้งหน่วยงานกลางเพื่อสนับสนุนครูคนตรีให้ได้รับการพัฒนาตามความสนใจของครู โดยสนับสนุนและจัดให้มีกิจกรรมทางดนตรีอย่างต่อเนื่องเป็นประจำทุกปี เพื่อให้ครูได้มีโอกาสพัฒนาผู้เรียนของตนเองและจัดส่งผลงานเข้าร่วมกิจกรรมอันจะ

นำมาซึ่งการพัฒนาผู้เรียนอยู่เสมอ นอกจากนี้ กระทรวงศึกษาธิการควรมีการแสวงหาความร่วมมือกับหน่วยงานภาคเอกชน เพื่อพัฒนาหลักสูตรและวิธีการสอนใหม่ๆ เพื่อให้ครูได้พัฒนาและเรียนรู้ในด้านอื่น ๆ เพิ่มมากขึ้น

2.3 สถานศึกษา ถือเป็นปลายทางในการส่งเสริมให้ครูได้ใช้ความรู้ความสามารถอย่างเต็มที่ ดังนั้น สถานศึกษา จึงควรอำนวยความสะดวกและสนับสนุนครุคนตรีให้มีโอกาสแสดงความรู้ความสามารถในการสร้างสรรค์ผลงาน รวมถึงส่งเสริมให้ครุคนตรีได้เข้ารับการฝึกอบรมและพัฒนาอย่างต่อเนื่องเป็นจำพร้อมสนับสนุนงบประมาณการทำกิจกรรมต่าง ๆ อย่างเต็มที่ อีกทั้งควรจัดสรรค่าตอบแทนการทำงานให้กับครุคนตรีที่ทำงานล่วงเวลาอย่างเหมาะสมเพื่อเป็นการสร้างขวัญ และกำลังใจในการประกอบอาชีพ

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยอนาคตภาพของคุณลักษณะ ครุคนตรี ในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2561-2571) ผู้วิจัย สามารถนำมาอภิปรายผลได้ ดังนี้

อนาคตภาพของคุณลักษณะครุคนตรีใน ทศวรรษหน้า พบว่า ครูจะต้องปรับตัวให้เข้ากับสังคมได้ อย่างเหมาะสม โดยมีพฤติกรรมตามกรอบจรรยาบรรณ ทางวิชาชีพ มีความเป็นกัลยาณมิตรทั้งต่อผู้เรียนและ สังคม อีกทั้งจะต้องเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับผู้เรียนทั้งกาย วาจา และใจ ซึ่งจากผลการวิจัยดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึง ปัญหาที่คาดว่าจะเกิดขึ้นกับครุคนตรีในอนาคต โดยเฉพาะปัญหาด้านความประพฤติและการเป็น แบบอย่างที่ดีให้กับผู้เรียน ทั้งนี้ เป็นผลพวงมาจากความ เจริญก้าวหน้าทางด้านวัตถุและเทคโนโลยีที่เข้ามามี อิทธิพลต่อผู้คนในสังคมอย่างรวดเร็วและรุนแรง โดย สังคมสมัยใหม่ชอบความรวดเร็วเน้นปริมาณมากกว่า คุณภาพ เยาวชนรุ่นใหม่มีความอดทนน้อย และครูผู้สอน มีความอดทนต่ำ จึงส่งผลทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ มากมายซึ่งสอดคล้องกับสุทัศน์ สังคะพันธ์ (2557) ที่ได้ กล่าวไว้ว่า ปัจจุบันเป็นยุคที่โลกมีความเจริญก้าวหน้า อย่างรวดเร็ว อันสืบเนื่องมาจากการใช้เทคโนโลยีเพื่อ เชื่อมโยงข้อมูลต่าง ๆ ของทุกภูมิภาคและของโลกเข้า ด้วยกัน กระแสการปรับเปลี่ยนทางสังคมที่เกิดขึ้นใน ศตวรรษที่ 21 ส่งผลต่อวิถีการดำเนินชีวิตของผู้คนใน สังคมอย่างทั่วถึง

ด้วยเหตุนี้ หน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องจึงต้อง ตระหนักและเห็นความสำคัญของการพัฒนาและผลิตครู รุ่นใหม่ที่มีคุณลักษณะพิเศษตรงตามความต้องการของ

สังคม โดยจะต้องปรับตัวเพื่อตั้งรับกับการเปลี่ยนแปลง เพราะถือเป็นเรื่องสำคัญและมีความจำเป็นต่อบทบาท และหน้าที่ของการเป็นครูอย่างมาก ซึ่งนอกจากจะต้อง ทนต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกแล้ว ครูจะต้องยึดถือเรื่อง ของคุณธรรมจริยธรรม รวมถึงจรรยาบรรณทางวิชาชีพ อย่างเคร่งครัด ดังที่ ไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2538) ได้เสนอไว้ ว่า วิชาชีพครูในอนาคตเป็นวิชาชีพแห่งการเสียสละ ห่มเทและมีอุดมคติเพื่อคนอื่น มีความปรารถนาให้ผู้อื่น ได้ดีและประสบความสำเร็จ

นอกจากนี้ ทักษะความสามารถสำคัญที่ ครุคนตรีจะต้องมีมากเป็นพิเศษก็คือ ทักษะด้าน เทคโนโลยีสารสนเทศ เพราะถือเป็นเครื่องมือที่จะช่วยให้ ครูผู้สอนสามารถสร้างสรรค์นวัตกรรมและส่งเสริมนวัตกรรม ได้อย่างไร้ขีดจำกัด อันส่งผลทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้และ มีความสามารถได้รวดเร็วและตรงตามความต้องการของ ผู้เรียนมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับบทความของ Becta leading next generation learn (2014) ที่ระบุว่าเทคโนโลยี ได้เข้ามามีบทบาทกับมนุษย์ทุกคนอย่างแยกไม่ออก การ เป็นนักเรียนหรือนักดนตรี นักแต่งเพลง ทุกคนสามารถ เป็นได้ง่ายเพียงชั่วข้ามคืน เพียงแค่ครูสามารถสอนให้ นักเรียนรู้จักการใช้เครื่องมือทางเทคโนโลยีต่าง ๆ ผนวก กับความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียนและทักษะการนำเสนอ ผู้เรียนทุกคนก็จะสามารถเป็นศิลปินได้อย่างคาดไม่ถึง นอกจากนี้ ทักษะการเรียนรู้และการสร้างสรรค์นวัตกรรม รวมถึงทักษะการใช้และการสื่อสารภาษาต่างประเทศ ก็ ถือว่าเป็นทักษะที่หลักสูตรผลิตครูจะต้องพัฒนาและ ส่งเสริมให้มากยิ่งขึ้น โดยจะต้องส่งเสริมให้เกิดการ

นำไปใช้จริง เพราะที่ผ่านมาระบบการเรียนการสอนของไทยมุ่งเน้นเรียนเฉพาะหลักการและทฤษฎีมากกว่าการนำไปใช้ ซึ่งในอีก 10 ปีข้างหน้า คาดว่าระบบการศึกษาจะเปิดกว้างมากขึ้น การเรียนรู้จะไม่จำกัดอยู่ที่ห้องเรียน แต่ทุกคนจะสามารถเรียนรู้ได้จากทั่วทุกมุมโลก การเตรียมพร้อมเรื่องของการเรียนรู้และการสร้างสรรค์นวัตกรรม ทักษะการใช้และการสื่อสารภาษาต่างประเทศ จึงเป็นทักษะสำคัญที่ครูคนตรีทุกคนไม่สามารถปฏิเสธหรือหลีกเลี่ยงที่จะเรียนรู้ได้ สอดคล้องกับสมหมาย จันทรเรื่อง (2544) ที่ได้กล่าวว่า ความรู้และ ประสบการณ์ของครูยุคใหม่ที่ต้องเร่งพัฒนา ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีทางการศึกษา การใช้คอมพิวเตอร์และภาษาอังกฤษ เพื่อเป็นกุญแจเพิ่มพูนความรู้ในระดับสากล และสามารถพัฒนาตนเองไปสู่สังคมโลกได้อย่างกว้างขวาง และยังสอดคล้องกับไพพรรณ เกียรติโชคชัย (2545) ได้กล่าวว่า การจัดการศึกษาในอนาคตมีแนวโน้มที่จะย่อหลักสูตรให้สั้นลง โดยใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการเรียนการสอน กระจายการเรียนการสอนไปอย่างกว้างขวาง และสามารถเข้าถึงผู้เรียนได้ทุกที่ทุกเวลา

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

ข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับคุณลักษณะครูคนตรีในทศวรรษหน้า มีประโยชน์ต่อหน่วยงานในระดับนโยบาย ดังนี้

1. หน่วยงานที่ทำหน้าที่รับผิดชอบในการผลิตครูคนตรี เช่น มหาวิทยาลัยของรัฐและเอกชน วิทยาลัยต่าง ๆ หรือสถาบันการศึกษาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องสามารถนำข้อมูลสารสนเทศจากการวิจัยนี้ ไปเป็นแนวทางการในการพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรครูคนตรีให้มีความเหมาะสมตรงตามความต้องการของสังคม

2. หน่วยงานที่สนับสนุนหรือองค์กรทางวิชาชีพ เช่น กระทรวงศึกษาธิการ คุรุสภา หรือสมาคมครูคนตรีสามารถนำข้อมูลสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะของครูคนตรี ในอนาคต มากำหนดเป็นนโยบาย เพื่อใช้

ในการพัฒนา และส่งเสริม ครูคนตรีให้มีความรู้ความสามารถที่เหมาะสมตรงตามความต้องการของผู้เรียนและสังคม

3. หน่วยงานที่รับผิดชอบดูแลและควบคุมครูคนตรีโดยตรง เช่น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และโรงเรียน สามารถนำข้อมูลสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะของครูคนตรี ในอนาคต ไปกำหนดเป็นแนวทางในการส่งเสริมให้ครูคนตรีได้ใช้ความรู้ความสามารถในการพัฒนาผู้เรียนและสร้างสรรค์ผลงานทางคนตรีได้อย่างเต็มตามศักยภาพ และมีความมั่นใจในการปฏิบัติงานให้กับหน่วยงานต้นสังกัดมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยและพัฒนาหลักสูตรวิชาชีพครูในทศวรรษหน้าที่มีรากฐานการพัฒนาจากผลที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ โดยทำการวิจัยสืบเนื่อง เพื่อให้ได้หลักสูตรที่สอดคล้องกับบริบทของ ชุมชนและความต้องการของสังคมไทยในอนาคต

2. ควรนำขั้นตอนการดำเนินการและเทคนิคการวิจัยอนาคตที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ไปประยุกต์ใช้ศึกษาหลักสูตรวิชาชีพครูในอนาคต เพื่อผลิตครูที่มีลักษณะสอดคล้องกับความต้องการ ในแต่ละพื้นที่ของแต่ละภูมิภาค และสามารถนำแนวทางการวิจัยนี้ไปประยุกต์เพื่อศึกษาอนาคตภาพ ของหลักสูตรวิชาชีพอื่น ๆ หรือหลักสูตรระดับต่าง ๆ รวมทั้งหลักสูตรฝึกอบรม เพื่อให้ได้แนวโน้ม ทิศทาง หลักสูตรที่พึงประสงค์ของสังคมในอนาคต

บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา.
- ณรุทธิ์ สุทธิจิตต์. (2555). *สาระทางดนตรีศึกษา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไพฑูริย์ สีนลาวัฒน์. (2538). *เพื่อความเป็นผู้นำของกาครูศึกษาไทย*. กรุงเทพฯ : คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไพพรรณ เกียรติโชคชัย. (2545). *กระบวนการค้นคว้าใหม่แห่งการศึกษา ในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ : การศึกษา.
- วีไลลักษณ์ ลังกา. (2560). อนาคตภาพของคุณลักษณะครูไทยในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2560-2569). *วารสารวิจัยทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*. 11(1): 36-50.
- สมหมาย จันทร์เรือง. (2544). *พัฒนาการการศึกษาไทย อดีต ปัจจุบัน และในสหัสวรรษใหม่*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.
- สุชาติดา กรเพชรปาดิ. (2548). คุณลักษณะที่สำคัญของครูดีเด่น: คุณธรรมและความรู้. *วารสารวิจัยและวัดผลการศึกษา*. 3(1): 201-203.
- สุทัศน์ สังคะพันธ์. (2557). *ทำไมต้องทักษะในศตวรรษที่ 21*. เอกสารประกอบการสอนนิสิตปริญญาเอก หลักสูตรและการสอน, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- อารีย์ นัยพินิจ และคณะ. (2557). การปรับตัวภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา*. 7(1),1-12.
- อาทิตย์ โพธิ์ศรีทอง. (2558). *การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมครูดนตรี เพื่อส่งเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ ในศตวรรษที่ 21*. *วารสารสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*. 17(2), 316-328.
- _____. (2561). การพัฒนาสมรรถนะทางด้านดนตรีของนิสิตปริญญาตรี ด้วยชุดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดของ DALCROZE. *วารสารวิชาการศึกษาศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*. 19(1): 204-217.